

Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (piata komora)

z 15. januára 2015*

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania — Nariadenie (ES) č. 1008/2008 — Letecké dopravné služby — Článok 23 ods. 1 druhá veta — Transparentnosť cien — Elektronický rezervačný systém — Letecké cestovné — Uvádzanie vždy konečnej ceny“

Vo veci C-573/13,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Bundesgerichtshof (Nemecko) z 18. septembra 2013 a doručený Súdnemu dvoru 12. novembra 2013, ktorý súvisí s konaním:

Air Berlin plc & Co. Luftverkehrs KG

proti

Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband e. V.,

SÚDNY DVOR (piata komora),

v zložení: predseda piatej komory T. von Danwitz, sudcovia C. Vajda (spravodajca), A. Rosas, E. Juhász a D. Šváby,

generálny advokát: Y. Bot,

tajomník: A. Calot Escobar,

so zreteľom na písomnú časť konania,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- Air Berlin plc & Co. Luftverkehrs KG, v zastúpení: M. Knospe a A. Walz, Rechtsanwälte,
- Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband e. V., v zastúpení: P. Wassermann, Rechtsanwalt,
- nemecká vláda, v zastúpení: T. Henze a K. Petersen, splnomocnení zástupcovia,
- belgická vláda, v zastúpení: J.-C. Halleux a T. Materne, splnomocnení zástupcovia,
- talianska vláda, v zastúpení: G. Palmieri, splnomocnená zástupkyňa, za právnej pomoci W. Ferrante, avvocato dello Stato,

* Jazyk konania: nemčina.

- holandská vláda, v zastúpení: M. Bulterman a J. Langer, splnomocnení zástupcovia,
- rakúska vláda, v zastúpení: C. Pesendorfer, splnomocnená zástupkyňa,
- Európska komisia, v zastúpení: W. Mölls a F. Wilman, splnomocnení zástupcovia,

so zreteľom na rozhodnutie prijaté po vypočutí generálneho advokáta, že vec bude prejednaná bez jeho návrhov,

vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 23 ods. 1 druhej vety nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1008/2008 z 24. septembra 2008 o spoločných pravidlách prevádzky leteckých dopravných služieb v Spoločenstve (Ú. v. EÚ L 293, s. 3).
- 2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi spoločnosťou Air Berlin plc & Co. Luftverkehrs KG (ďalej len „Air Berlin“), leteckým dopravcom, a Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband e. V. (Spolkové združenie na ochranu spotrebiteľov, ďalej len „Bundesverband“), týkajúceho sa spôsobu zobrazenia leteckého cestovného v rámci elektronického rezervačného systému spoločnosti Air Berlin.

Právny rámec

- 3 Odôvodnenie 16 nariadenia č. 1008/2008 znie:

„Zákazníci by mali byť schopní efektívne porovnávať ceny leteckých dopravných služieb jednotlivých leteckých spoločností. Konečná cena, ktorú má zákazník zaplatiť za letecké dopravné služby so začiatkom v Spoločenstve, by preto mala predstavovať sumu vrátane všetkých daní a poplatkov. Leteckí dopravcovia Spoločenstva sa vyzývajú aj na to, aby uviedli konečnú cenu svojich leteckých dopravných služieb z tretích krajín do Spoločenstva.“

- 4 Nariadením č. 1008/2008 sa podľa jeho článku 1 ods. 1 spravujú licencie leteckých dopravcov Európskej únie, právo leteckých dopravcov Únie vykonávať letecké služby v rámci Únie a tvorba cien leteckých dopravných služieb v rámci Únie.
- 5 Článok 2 uvedeného nariadenia s názvom „Vymedzenie pojmov“ stanovuje:

„Na účely tohto nariadenia:

...

4. ‚letecká dopravná služba‘ znamená let alebo sériu letov, pri ktorých sa prepravujú cestujúci, náklad a/alebo pošta za odplatu a/alebo v prenájme;

...

18. ‚letecké cestovné‘ znamená ceny vyjadrené v eurách alebo v miestnej mene, ktoré sa platia leteckým dopravcom alebo ich zástupcom, alebo iným predajcom leteniek za prepravu cestujúcich v rámci leteckej dopravnej služby, a všetky podmienky, za ktorých sa tieto ceny používajú, vrátane odplát a podmienok ponúknutých za agentúrne a iné doplnkové služby;

...“

- 6 Článok 23 nariadenia č. 1008/2008, nazvaný „Informovanie a nediskriminácia“, v odseku 1 stanovuje:

„Letecké cestovné a letecké sadzby, ponúkané alebo zverejnené cez internet alebo v akejkoľvek inej forme, za letecké dopravné služby z letiska na území členského štátu, na ktorý sa uplatňuje zmluva, prístupné verejnosti, zahŕňajú uplatniteľné podmienky. Konečná cena, ktorá sa má zaplatiť, je vždy uvedená a zahŕňa uplatniteľné letecké cestovné alebo leteckú sadzbu vrátane všetkých uplatniteľných daní a platieb, prirážok a poplatkov, ktoré sú nevyhnutné a predpokladajú sa v čase uverejnenia. Okrem konečnej ceny sa uvádzajú prinajmenšom tieto údaje:

- a) letecké cestovné alebo letecká sadzba;
- b) dane;
- c) letiskové poplatky a
- d) iné platby, prirážky alebo poplatky, ktoré sa týkajú napríklad bezpečnostnej ochrany alebo paliva;

ak sa položky uvedené v písmenách b), c) a d) pridali do leteckého cestovného alebo leteckej sadzby. Možné [Voliteľné – *neoficiálny preklad*] príplatky sa oznámia jasným, transparentným a jednoznačným spôsobom vždy na začiatku rezervačného procesu a zákazník ich akceptuje na základe slobodnej voľby („opt-in“).

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

- 7 Do konca roku 2008 bol rezervačný systém spoločnosti Air Berlin koncipovaný tak, že sa zákazníkovi po výbere cieľovej destinácie letu a dátumu zobrazili v druhom kroku tabuľka s časmi odletu a priletu v príslušný deň a informácia o leteckom cestovnom vo forme dvoch odlišných taríf. Pod tabuľkou boli v samostatnom ráme uvedené dane a poplatky, ktoré sa platia za vybranú leteckú dopravnú službu, ako aj palivový príplatok, pričom „cena na osobu“ zahŕňajúca všetky tieto zložky bola zvýraznená orámovaním. Pod rámikom sa nachádzala poznámka označená dvoma hviezdikami, ktorou sa s odkazom na uplatniteľné podmienky upozorňovalo na možnosť vzniku poplatku za spracovanie „service charge“, ktorý nebol ešte započítaný do konečnej ceny. Po tom, ako zákazník zadal v treťom kroku rezervácie nevyhnutné osobné údaje, dozvedel sa v štvrtom kroku konečnú cenu cestovného vrátane poplatku za spracovanie.
- 8 V dôsledku nadobudnutia účinnosti nariadenia č. 1008/2008 1. novembra 2008 Air Berlin zmenila druhý krok svojho rezervačného systému tak, aby letecké cestovné za vybranú leteckú dopravnú službu, ako aj dane a poplatky, palivový príplatok a celkový súčet týchto zložiek, ktoré sa uvádzali samostatne, sa nachádzali už v danej tabuľke spolu s časmi odletu a priletu. V samostatnom ráme pod touto tabuľkou bola uvedená cena vypočítaná na základe týchto údajov spolu s poplatkom za spracovanie a úplne na konci sa nachádzala konečná cena na osobu za vybraný let.
- 9 Keďže sa Bundesverband domnieval, že toto zobrazenie ceny nezodpovedá požiadavkám uvedeným v článku 23 ods. 1 druhej vety nariadenia č. 1008/2008, podal proti spoločnosti Air Berlin žalobu na zdržanie sa tohto konania a na náhradu svojich nákladov súvisiacich s úkonmi pred podaním danej žaloby. Keďže prvostupňový súd vyhovel uvedenej žalobe Bundesverband a tento rozsudok bol potvrdený v odvolacom konaní, Air Berlin podala opravný prostriedok „Revision“ na vnútroštátny súd, ktorý podal návrh na začatie prejudiciálneho konania.
- 10 Podľa vnútroštátneho súdu úspech tohto opravného prostriedku „Revision“ závisí od výkladu článku 23 ods. 1 druhej vety nariadenia č. 1008/2008.

- 11 Vnútroštátny súd sa podobne ako odvolací súd domnieva, že poplatky za spracovanie, ako sú poplatky vyberané spoločnosťou Air Berlin, predstavujú v zmysle článku 23 ods. 1 druhej vety nariadenia č. 1008/2008 poplatky, ktoré sú nevyhnutné a v čase uverejnenia predpokladateľné, a majú byť preto zahrnuté do uvedenej konečnej ceny.
- 12 Pokiaľ ide o elektronické rezervačné systémy, akým je ten vo veci samej, vnútroštátny súd poukazuje na dve rôzne úskalia pri výklade článku 23 ods. 1 druhej vety nariadenia č. 1008/2008, ktoré sa týkajú jednak presného časového okamihu, v ktorom sa konečná cena leteckých dopravných služieb má počas rezervačného procesu uviesť, a jednak spôsobu zobrazenia tejto konečnej ceny.
- 13 Po prvé, pokiaľ ide o presný časový okamih, v ktorom sa konečná cena leteckých dopravných služieb má počas rezervačného procesu uviesť, vnútroštátny súd uvádza, že odvolací súd rozhodol, že vzhľadom na spôsob, akým Air Berlin uvádza letecké cestovné vo svojom rezervačnom systéme, porušuje článok 23 ods. 1 druhú vetu nariadenia č. 1008/2008. Odvolací súd sa totiž domnieval, že keďže konečná cena, ktorá sa má zaplatiť, má byť podľa tohto ustanovenia uvedená „vždy“, toto ustanovenie treba chápať v tom zmysle, že konečnú cenu treba uviesť pri každej informácii o cene. Odvolací súd teda dospel k záveru, že táto podmienka nie je splnená, ak sa v tabuľke zobrazujú len ceny jednotlivých letov zodpovedajúcich kritériám výberu zadaných zákazníkom bez toho, aby zahrňali poplatok za spracovanie, alebo ak sa uvádzajú tieto poplatky oddelene.
- 14 Podľa vnútroštátneho súdu treba vziať do úvahy cieľ ochrany spotrebiteľov, ktorý sa sleduje článkom 23 ods. 1 nariadenia č. 1008/2008 a ktorý vyplýva z odôvodnenia 16 tohto nariadenia, ako aj zo znenia tohto ustanovenia a názvu daného článku, pričom sleduje zabezpečenie informovanosti a transparentnosti, pokiaľ ide o ceny za letecké služby (rozsudok ebookers.com Deutschland, C-112/11, EU:C:2012:487, bod 13). Podľa uvedeného odôvodnenia 16 táto cenová transparentnosť má umožniť zákazníkom, aby boli schopní efektívne porovnať ceny leteckých dopravných služieb rôznych leteckých dopravcov. Daný článok 23 bol zavedený na účely boja proti predchádzajúcej praxi pri poskytovaní leteckých dopravných služieb, kedy sa uverejňovalo cestovné, v ktorom neboli zahrnuté dane, poplatky, dokonca ani príplatky za pohonné látky [pozri stranu 10 návrhu nariadenia Európskeho parlamentu a Rady KOM(2006) 396 v konečnom znení o spoločných pravidlách prevádzky leteckých dopravných služieb v Spoločenstve, ktorý predložila Európska komisia, ako aj body 8.1 a 8.4 stanoviska Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru z 31. mája 2007 k tomuto návrhu (Ú. v. EÚ C 175, s. 85)].
- 15 Vnútroštátny súd tiež poukazuje na to, že podrobnejšia úprava otázky, v ktorom časovom okamihu treba uviesť konečnú cenu, nie je uvedená v článku 23 ods. 1 nariadenia č. 1008/2008 ani v žiadnom inom jeho ustanovení. Článok 23 ods. 1 štvrtá veta tohto nariadenia stanovuje, že možné príplatky sa majú oznámiť „vždy na začiatku rezervačného procesu“. Vnútroštátny súd však tvrdí, že zámer normotvorcu Únie umožniť efektívne porovnanie cien, vedie k tomu, že pojem „vždy“ uvedený v článku 23 ods. 1 druhej vety nariadenia č. 1008/2008 treba vykladať v spojení s ustanovením použitým v odôvodnení 16 tohto nariadenia. Z tohto pohľadu sa konečná cena podľa uvedeného ustanovenia má uviesť v okamihu, ktorý predchádza okamihu požadovaného na uvedenie voliteľných príplatkov podľa článku 23 ods. 1 štvrtej vety tohto nariadenia. Podľa tohto výkladu povinnosť uvedenia konečnej ceny leteckých dopravných služieb v úvodnom štádiu rezervačného procesu by znamenala, že konečná cena sa má uviesť už pri zobrazení leteckej dopravnej služby zodpovedajúcej informáciám zadaným zákazníkom o cieľovej destinácii a dátume.
- 16 Po druhé, pokiaľ ide o spôsob zobrazenia konečnej ceny leteckých dopravných služieb, vnútroštátny súd sa domnieva, že článok 23 ods. 1 druhá veta nariadenia č. 1008/2008 neupravuje ani túto otázku dostatočne presne. V článku 23 ods. 1 štvrtej vete tohto nariadenia sa stanovuje len to, že voliteľné príplatky sa majú oznámiť jasným, transparentným a jednoznačným spôsobom.

- 17 Rovnako ako prvostupňový súd, aj odvolací súd z článku 23 ods. 1 druhej a štvrtej vety nariadenia č. 1008/2008 vyvodil, že konečná cena leteckých dopravných služieb sa má uvádzať vždy alebo pri každom uvedení cien, takže v rámci viacstupňového rezervačného systému sa táto cena má uviesť už pri prvej informácii o leteckom cestovnom a na každej nasledujúcej strane obsahujúcej informáciu o cene. V tomto prípade by sa konečná cena nemala priamo uvádzať len v súvislosti s každou konkrétnou leteckou dopravnou službou, ktorú Air Berlin predvolila alebo ktorú si zákazník zakliknutím vyberie, ale aj pre každú leteckú dopravnú službu zobrazenú v tabuľke.
- 18 Vnútroštátny súd sa však domnieva, že možno uplatniť menej striktný výklad článku 23 ods. 1 druhej vety nariadenia č. 1008/2008, podľa ktorého uvedenie konečnej ceny, ku ktorému nedochádza až na záver rezervácie, ale v skoršom štádiu, ako Air Berlin ponúka v prípade každej konkrétne vybratej leteckej dopravnej služby, umožňuje tiež efektívne porovnanie cien rôznych leteckých dopravných spoločností, a teda vyhovuje potrebe ochrany spotrebiteľov, hoci takéto porovnanie môže byť pre spotrebiteľa menej pohodlné.
- 19 Vzhľadom na vyššie uvedené Bundesgerichtshof rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:
- „1. Má sa ustanovenie článku 23 ods. 1 druhej vety nariadenia č. 1008/2008 vykladať v tom zmysle, že konečnú cenu, ktorá sa má zaplatiť, treba v rámci elektronického rezervačného systému uviesť pri prvej informácii o cenách za letecké dopravné služby?
2. Má sa ustanovenie článku 23 ods. 1 druhej vety nariadenia č. 1008/2008 vykladať v tom zmysle, že konečnú cenu, ktorá sa má zaplatiť, treba v rámci elektronického rezervačného systému uviesť iba pri leteckej dopravnej službe, ktorú si zákazník vyberie, alebo pri každej leteckej dopravnej službe, ktorá sa zobrazí?“

O prejudiciálnych otázkach

O prvej otázke

- 20 Vnútroštátny súd sa svojou prvou otázkou pýta Súdneho dvora, či sa článok 23 ods. 1 druhá veta nariadenia č. 1008/2008 má vykladať v tom zmysle, že konečná cena, ktorá sa má zaplatiť, sa má uviesť pri každej informácii o cenách za letecké dopravné služby, vrátane prvej informácie o týchto cenách.
- 21 Podľa spoločnosti Air Berlin odpoveď na prvú otázku závisí od výkladu, aký treba dať pojmu „vždy“ uvedenému v článku 23 ods. 1 druhej vete nariadenia č. 1008/2008. V tejto súvislosti Air Berlin tvrdí, že podľa týchto ustanovení sa nevyžaduje, aby konečná cena, ktorá sa má zaplatiť, bola uvedená pri prvej informácii o cene leteckých dopravných služieb, ale aby bola uvedená po vybratí si konkrétneho letu zákazníkom a pred záverečným uzavretím rezervačnej zmluvy.
- 22 V tejto súvislosti Air Berlin spresnila, že v rámci tabuľky, ktorá sa zobrazí v druhom kroku elektronického rezervačného procesu, ktorý zaviedla, sa automaticky predvolí najlacnejšie spojenie a systém uvedie konečnú cenu v zmysle článku 23 ods. 1 nariadenia č. 1008/2008, ktorá zahŕňa cenu vybraného letu, dane a poplatky, palivový príplatok, ako aj poplatok za spracovanie. Ak si zákazník zvolí iné spojenie, ktoré je z tohto predpokladu drahšie, systém uvedie konečnú cenu tohto spojenia.
- 23 Ako uvádzajú Bundesverband, nemecká, belgická, talianska, holandská a rakúska vláda, ako aj Európska komisia, tento výklad nie je zlučiteľný so znením článku 23 ods. 1 druhej vety nariadenia č. 1008/2008.

- 24 Podľa článku 23 ods. 1 druhej vety nariadenia č. 1008/2008 totiž konečná cena, ktorá sa má zaplatiť, má byť vždy uvedená a má zahŕňať uplatniteľné letecké cestovné alebo leteckú sadzbu vrátane všetkých uplatniteľných daní a platieb, prirážok a poplatkov, ktoré sú nevyhnutné a predpokladajú sa v čase uverejnenia.
- 25 Zo samotného znenia tohto ustanovenia pritom vyplýva, že konečná cena, ktorá sa má zaplatiť, sa má uviesť „vždy“ bez toho, aby sa rozlišovalo medzi okamihom, keď sa daná cena uvádza prvýkrát, okamihom, keď si zákazník vyberie určitý let, alebo napokon okamihom záverečného uzavretia zmluvy.
- 26 V dôsledku toho povinnosť uviesť konečnú cenu, ktorá sa má zaplatiť, stanovená uvedeným ustanovením, znamená, že táto konečná cena sa má v rámci elektronického rezervačného systému uviesť pri každej informácii o cenách za letecké dopravné služby vrátane prvej informácie o týchto cenách.
- 27 Tento výklad potvrdzuje aj systematický výklad článku 23 ods. 1 nariadenia č. 1008/2008, ako aj *ratio legis* druhej vety tohto ustanovenia.
- 28 Ako zdôraznili Bundesverband, nemecká a rakúska vláda, ako aj Komisia, z výrazu „vždy na začiatku rezervačného procesu“ uvedeného v článku 23 ods. 1 štvrtej vete nariadenia č. 1008/2008 sa totiž nedá vyvodiť, že pojem „vždy“ uvedený v článku 23 ods. 1 druhej vete tohto nariadenia sa má vykladať v tom zmysle, že konečná cena sa má uviesť len na začiatku rezervačného procesu.
- 29 Výraz „vždy na začiatku rezervačného procesu“ použitý v uvedenom článku 23 ods. 1 štvrtej vete znamená, že voliteľné príplatky sa majú oznámiť na začiatku rezervačného procesu v pravom zmysle slova, takže zákazník sa bude môcť rozhodnúť, či skutočne chce využiť tieto dodatočné služby (pozri v tomto zmysle rozsudok ebookers.com Deutschland, EU:C:2012:487, bod 15).
- 30 Naopak, povinnosť stanovená v článku 23 ods. 1 druhej vety nariadenia č. 1008/2008 „vždy“ uviesť konečnú cenu zahŕňajúcu aj nevyhnutné a predpokladané poplatky, existuje od okamihu uverejnenia leteckého cestovného v akejkoľvek forme, a to aj pred samotným začiatkom rezervačného procesu.
- 31 Bundesverband, nemecká, belgická, talianska, holandská a rakúska vláda, ako aj Európska komisia, správne zdôrazňujú, že tento výklad je v súlade s *ratio legis* článku 23 ods. 1 druhej vety nariadenia č. 1008/2008, ktoré vyplýva z odôvodnenia 16 tohto nariadenia.
- 32 Podľa odôvodnenia 16 nariadenia č. 1008/2008 by zákazníci mali byť schopní efektívne porovnať ceny leteckých dopravných služieb rôznych leteckých dopravcov, a preto konečná cena, ktorú má zákazník zaplatiť za letecké dopravné služby so začiatkom v Únii, by mala predstavovať sumu vrátane všetkých daní a poplatkov.
- 33 V tejto súvislosti Súdny dvor už mal príležitosť spresniť, že z názvu článku 23 nariadenia č. 1008/2008, ako aj zo znenia jeho odseku 1 jasne vyplýva, že toto ustanovenie má zabezpečiť informovanosť a transparentnosť, pokiaľ ide o ceny za letecké služby, a slúži teda na zabezpečenie ochrany zákazníka využívajúceho tieto služby (rozsudky ebookers.com Deutschland, EU:C:2012:487, bod 13, a Vueling Airlines, C-487/12, EU:C:2014:2232, bod 32).
- 34 Z odôvodnenia 16 nariadenia č. 1008/2008 teda vyplýva, že povinnosť stanovená leteckému dopravcovi, aby „vždy“ uvádzal konečnú cenu, ktorá sa má zaplatiť, je nevyhnutná na to, aby sa zákazníkom umožnilo efektívne porovnať ceny leteckých dopravných služieb rôznych leteckých dopravcov v súlade s cieľom efektívneho porovnania cien za letecké dopravné služby sledovaným článkom 23 ods. 1 tohto nariadenia (pozri v tomto zmysle rozsudok Vueling Airlines, EU:C:2014:2232, bod 33).

35 Vzhľadom na uvedené treba na prvú otázku odpovedať tak, že článok 23 ods. 1 druhá veta nariadenia č. 1008/2008 sa má vykladať v tom zmysle, že v rámci elektronického rezervačného systému ako vo veci samej sa konečná cena, ktorá sa má zaplatiť, má uviesť pri každej informácii o cenách za letecké dopravné služby vrátane prvej informácie o týchto cenách.

O druhej otázke

36 Vnútroštátny súd sa svojou druhou otázkou pýta Súdneho dvora, či sa článok 23 ods. 1 druhá veta nariadenia č. 1008/2008 má vykladať v tom zmysle, že konečná cena, ktorá sa má zaplatiť, sa má uviesť len pri leteckej dopravnej službe, ktorú si zákazník vyberie, alebo pri každej leteckej dopravnej službe, ktorá sa zobrazí.

37 Air Berlin tvrdí, že článok 23 ods. 1 druhej vety nariadenia č. 1008/2008 nevyžaduje, aby sa konečná cena uvádzala pre každý zobrazený let, ale len aby sa uvádzala pre ten let, ktorý si zákazník vyberie. Podľa spoločnosti Air Berlin efektívne porovnanie cien v zmysle odôvodnenia 16 tohto nariadenia možno vykonať len vtedy, keď si zákazník vyberie určitý let medzi letiskom odletu a letiskom priletu v určitý konkrétny čas. Povinnosť uviesť konečnú cenu, ktorá je stanovená v článku 23 ods. 1 druhej vety nariadenia č. 1008/2008, sa teda vzťahuje len na prípad, keď si zákazník vyberie určitý let, a len na tento let.

38 Takýto výklad nemožno prijať.

39 Ako správne tvrdia Bundesverband, nemecká, belgická, holandská a rakúska vláda, ako aj Komisia, povinnosť stanovená v článku 23 ods. 1 druhej vety nariadenia č. 1008/2008 uviesť „vždy“ konečnú cenu sa uplatní v prípade akejkoľvek formy zverejnenia leteckého cestovného vrátane cestovného ponúkaného za viaceré letecké dopravné služby, ktoré sa zobrazia vo forme tabuľky. Uvedenie konečnej ceny len pre vybraný let preto nestačí na splnenie povinnosti stanovenej týmto ustanovením.

40 Tento výklad podporuje *ratio legis* článku 23 ods. 1 druhej vety nariadenia č. 1008/2008, ktoré bolo pripomenuté v bodoch 31 až 34 tohto rozsudku.

41 Povinnosť uviesť konečnú cenu, ktorá sa má zaplatiť pre každý let, ktorého cena sa zobrazí, a nielen pre vybraný let, totiž umožní zákazníkovi efektívne porovnať ceny leteckých dopravných služieb rôznych leteckých dopravcov v súlade so všeobecným cieľom transparentnosti cien za letecké dopravné služby sledovaným článkom 23 ods. 1 nariadenia č. 1008/2008.

42 Podľa spoločnosti Air Berlin takýto výklad druhej vety článku 23 ods. 1 v tom zmysle, že konečná cena, ktorá sa má zaplatiť, sa má uvádzať pre každý zobrazený let, vedie k tomu, že sa môže uvádzať len konečná cena, a teda ku všeobecnému zákazu uvádzať ceny samotných letov. Podľa tretej vety tohto ustanovenia sa pritom vyžaduje, aby cena samotného letu bola uvedená samostatne vedľa konečnej ceny.

43 Tento argument treba však zamietnuť ako zjavne nedôvodný, pretože povinnosť uviesť konečnú cenu, ktorá sa má zaplatiť pre každý zobrazený let, ktorá je stanovená v druhej vete toho istého článku 23 ods. 1, nijakým spôsobom nevedie k zákazu uviesť letecké cestovné alebo leteckú sadzbu pre každý z týchto letov za podmienok stanovených v tretej vete daného ustanovenia.

44 Naopak, zo znenia samotného článku 23 ods. 1 tretej vety nariadenia č. 1008/2008 vyplýva, že povinnosť uviesť aspoň letecké cestovné alebo leteckú sadzbu, ako aj dane, letiskové poplatky a iné platby, prirážky alebo poplatky, ak sa tieto zložky pripočítajú k leteckému cestovnému alebo leteckej sadzbe, sa pripája k povinnosti vyplývajúcej z druhej vety tohto odseku 1, podľa ktorej sa má uviesť konečná cena.

- 45 Vzhľadom na uvedené treba na druhú otázku odpovedať tak, že článok 23 ods. 1 druhá veta nariadenia č. 1008/2008 sa má vykladať v tom zmysle, že v rámci elektronického rezervačného systému ako vo veci samej sa konečná cena, ktorá sa má zaplatiť, nemá uvádzať len pri leteckej dopravnej službe, ktorú si zákazník vyberie, ale aj pri každej leteckej dopravnej službe, ktorej cena sa zobrazí.

O trovách

- 46 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdny dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru, a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (piata komora) rozhodol takto:

- 1. Článok 23 ods. 1 druhá veta nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1008/2008 z 24. septembra 2008 o spoločných pravidlách prevádzky leteckých dopravných služieb v Spoločenstve sa má vykladať v tom zmysle, že v rámci elektronického rezervačného systému ako vo veci samej sa konečná cena, ktorá sa má zaplatiť, má uviesť pri každej informácii o cenách za letecké dopravné služby vrátane prvej informácie o týchto cenách.**
- 2. Článok 23 ods. 1 druhá veta nariadenia č. 1008/2008 sa má vykladať v tom zmysle, že v rámci elektronického rezervačného systému ako vo veci samej sa konečná cena, ktorá sa má zaplatiť, nemá uvádzať len pri leteckej dopravnej službe, ktorú si zákazník vyberie, ale aj pri každej leteckej dopravnej službe, ktorej cena sa zobrazí.**

Podpisy